

БЪЛГАРСКИЯТ БИЗНЕС МОЖЕ ДА СИ ПОЗВОЛИ ПО-ВИСОКИ ДОХОДИ

Светослав Миланов, председател на Управителния съвет и изпълнителен директор на "Инвестбанк"

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Гн Миланов, каква беше 2023 година за банките в България? Отчетът на "Инвестбанк" за полугодieto показваше близо 66% ръст в печалбата на годишна база. Какво очаквате от окончателните резултати?

Да се запази същият ръст. Тенденцията не се промени през цялата година, нямаше никакви притеснителни фактори. Изобщо 2023 беше една много добра и успешна година - както по отношение на финансовия резултат, така и откъм реализирани инициативи за технологично обновление. Впрочем това е така и при повечето от колегите ни: банките в България предлагат все повече дигитални, иновативни услуги. Кое то, според мен, радва всички потребители. Животът стана по-приятен през тази година.

Какво е в основата на този ръст на печалбата, който се отнася и за банковата система като цяло? Само освобождаването на лихвите ли? Може ли тенденцията да се запази и през 2024?

Зависи. Безспорно повишаването на лихвените проценти допринесе за добрия финансов резултат. Но знаете, че темпът на нарастване на лихвите в България далеч не беше такъв, какъвто се очакваше - и какъвто може би ЕЦБ очакваше да види. Все още има свръхликвидност на пазара и много силна конкуренция. Големите банки държат да имат стабилен пазарен дял, не искат да го загубят. По-малките играчи

като нас могат да си позволят известно повишаване на лихвените проценти, но и то е в рамките на 1 процент, което е нищо.

Така че за по-високите приходи основен принос имат по-скоро обемите, които се реализират, и бумът, за който все още можем да говорим на банковия пазар в България.

Въпросът за лихвите вълнува всички, разбира се. България успяваше дълго да поддържа едни от най-ниските лихви върху ипотечните кредити в ЕС. Какво развитие очаквате през 2024?

Ако не се случи нещо изненадващо - а очевидно живеем в свят, в който всичко може да се случи - и ако се запазят днешните основни фактори, следващата година ще бъде същата. Дори може би по-добра. Колкото и да е странно в такъв турбулентен свят, България се оказва с добра перспектива за правенето на бизнес. Наскоро четох един анализ, който прогнозира, че икономическият ръст у нас ще е по-висок от средния за Европа. Реалният бизнес ще расте, а с него - и потреблението. Така че очаквам една силна година, освен ако не се случи някой грандиозен трус. Но не вярвам.

ЕЦБ и централните банки са сякаш в патова ситуация: те не могат да повишават повече лихвите, защото рискуват да вкарат икономиката в по-

дълбока рецесия, но не могат и да ги понижат, за да не напомпат отново инфлацията. Свързана ли е тази патова ситуация с десетилетието на разхлабена парична политика, нулеви лихви и количествени облекчения?

Светът става все по-сложен. Решенията в икономиката открай време се вземат на базата на много информация и на внимателни уравнения - но може би тези уравнения вече не са толкова прецизни, именно защото светът стана толкова сложен. Действат все повече различни фактори и точната преценка е по-трудна. Но това не е непременно лошо - животът става по-интересен.

Инфлацията през 2021 и 2022 изглеждала разбираема: кризи с доставките, пандемична потребителска еуфория, война в Украйна, несигурност и скок при енергоносителите. Но все повече проучвания сочат, че през 2023 става дума преди всичко за т. нар. *greedflation* - инфлация, породена от алчността. Как може да ѝ се противодейства?

Не съм съвсем съгласен с такава заключение. Виждате какво става с разходите за производство, в какво състояние е веригата на доставки при толкова много локални конфликти: достатъчно е хутиче да изстрелят три ракети, корабите да заобиколят Суецкия канал - и ето ви я инфлацията. Помнете как една събота се събудихме с новините за кризата в Газа - още един фактор на несигурност, който води със себе си проинфлационен натиск. Много производства се връщат от дестинации, които в миналото са били евтини и сигурни, обратно към Европа, където разходите са по-високи, но и предвидимостта е по-висока. Това е цена, която трябва да се плати.

Вие сте привърженик на разумната фискална политика и на балансираните бюджети. Напоследък обаче виждаме друга тенденция. Смятате ли, че евентуалното влизане в еврозоната би могло съвсем да развърже ръцете на правителствата за безотговорно харчене?

Да. Това е изкушението. Напоследък за кратко време си позволихме като държава лукса да опитаме от забранения плод. Което не е непременно лошо, стига хората, анализиращи числата, да се осъзнаят навреме и да не се стигне до крайности.

В този смисъл влизането в еврозоната ще е следващото голямо изкушение. Всеки човек, който държи в ръцете си власт и разполага с ресурси, се изкушава. Въпросът е да слуша експертите и здравият разум да взема превес. Когато влезем там и допълнително се освободи ликвидност, това може да се използва, за да се засили допълнително кредитирането. От хората, които вземат

решения - и на политическо ниво, и на ниво банкери - зависи доколко тези рискове ще се управляват разумно. Едва ли ще стигнем до втори "гръцки сценарий" - няма достатъчно време проблемът да се задълбочи чак дотам. Ако тръгне да се задълбочава, това ще бъде прихванато лесно. Но не бива да се изкушаваме, тъй като ние сме по-малки по размер и неприятните резултати ще се видят веднага.

Правителственият дълг в глобален мащаб е на рекордни нива, поне за мирно време. Дългът на САЩ, изгателя на водещата резервна валута, на практика излиза извън контрол. Смятате ли, че това ще ерозира доверието във фиатните пари за сметка на инструментите като злато и криптовалюти?

Този въпрос е постоянно на масата в последните години. Но виждаме, че инвеститорите изпитват известни колебания да се пренасочат към такива алтернативни активи. Затова не мисля, че ще се стигне до такъв сценарий - прехвърляне на основната инвестиционна тежест към тях. В крайна сметка в момента има достатъчно възможности да се прави бизнес - и те тепърва ще се увеличават. Светът не е в очакване на Армагедон, каквито внушения има. Напротив, това разместване на пластове, което се случва сега, отваря нови възможности. И този ефект се засилва от настъпващите нови технологии.

Имате доста богат опит от други пазари в нашия регион. Как изглежда българската банкова система на фона на съседите си? Капиталови адекватности над 20% не се срещат много често в Европа...

Ние обичаме да сме отличници - това е нещо като национална черта. Българите са изпълнителни хора. Което в конкретния случай е за добро. Колкото до нашите съседни - отпогава нещата вероятно са се променили. Това, което виждам, е, че на почти всички пазари в региона има бурно развитие. Има и изключения като Северна Македония, където нещата са в застои, най-вече по политически причини, и хората се чудят по кой път да хванат. Но страни като Албания се развиват с огромни темпове. Същото важи и за Сърбия. Балканите, които в исторически план често са били източник на напрежение, сега са генератор и на растеж, и на идеи.

През декември "Инвестбанк" навършва 30 години. Кои са най-важните ви проекти в навечерието на юбилея?

В последните години основният акцент при нас е да вървим към все повече дигитални услуги и продукти. Идеята е да направим живота на хората по-лесен. Банката отива в телефона. Почти всяко нещо, което човек трябва да свърши в този забързан свят - независимо дали става дума за банка, администрация или нещо друго - той иска да го направи на момента, без да се налага да ходи някъде и да разговаря с чиновници. Да не говорим, че при общуването с хора невинаги информацията, която можете да получите, е вярна - случва се човекът отсреща да не е разбрал, да не знае нещо. При дигиталните услуги няма такъв риск.

Ние разбираме тази тенденция, и затова стремежът ни е всяка услуга или продукт, който предлагаме във физическите си офи-

си, да предлагаме и в дигиталните си канали. Като обаче даваме възможност за избор. Далеч сме от мисълта, че трябва да се налага определен модел: да сме само дигитални на пример... За нас офисите по места са много важни, както и живият контакт с клиентите, с бизнеса. Не можеш да присъстваш само дигитално...

Това щеше да е следващият ми въпрос: има ли бъдеще банковият клон в следващите десетилетия?

Има бъдеще, защото на локално ниво - там, където са местните общности - ти трябва да си видим, да присъстваш. Хората трябва да знаят, че при нужда има къде да отидат и

"Напоследък си позволихме като държава лукса да опитаме от забранения плод. Кое то не е непременно лошо, стига да не се стигне до крайности"

с кого да поговорят. Вариантът за офис без служители за мен изглежда стряскащ.

Все пак сме социални животни...

Точно така. И всеки от нас на определен етап има нужда да поговори с човек, да усети живото присъствие, да се убеди, че тук работят хора, а не роботи. Така че 30-годишнината на "Инвестбанк" ще е низ от събития на локално ниво, срещи с местния бизнес с участието на Управителния съвет, така че да сме близо до хората и да видим какво се случва по региони. А на ниво централа продължаваме с редица дигитални проекти - оптимизация, роботизация, така че да сме максимално ефективни и да обработваме още по-бързо бизнеса, който ни дават клоновете.

Дигитализацията на банковия сектор напредна много в последните няколко години. Миналата година бяхме свидетели как в САЩ депозити за десетки милиарди могат да се изтеглят за часове. Какви други фундаментални промени се задават?

Все пак тук говорим за други модели. Регулациите в САЩ са доста по-различни. Докато в Европа, дори когато променяме канала, по който предлагаме определени услуги, те си остават под контрола на същата регулация, както и досега. Дигитализацията е технологично улеснение за хората, но тя в никакъв случай не създава никакви допълнителни рискове от типа на заобикаляне на регулации. Всъщност контролът става все по-строг, тъй като, освен дигитализация, ти трябва да осигуриш и оптимално ниво на сигурност за всички тези услуги. Те трябва да бъдат максимално надеждни, защото иначе хората не биха им се доверили.

Години наред говорим за киберрисковете, които носи със себе си дигитализацията на финансовия сектор, но за цялото това време няма нито един значим случай на подобни проблеми с банкови услуги в България. Докато имаше такива с ключови държавни служби, като агенцията по приходите...

Факт. Но истината е, че винаги ще има отделни инциденти, не бива да се заблуждаваме. Има достатъчно лоши хора с добри технически умения, които винаги ще намерят начин да направят някоя пакост. Битката е непрекъсната. Но в никакъв случай не говорим за никакви системни рискове, които биха поставили индустрията

под заплаха. Напротив, говорим за отделни инциденти, с които се борим ежедневно. И имаме добър успех, защото ресурсът, който отделяме за тази битка, е доста по-голям от ресурса, който се хвърля срещу нас. Това е логично.

По време на конференцията Banking Today миналата година казахте нещо много интересно: че начинът, по който информацията се разпространява в съвременния свят, прави финансовите системи много по-уязвими. Едно време имаше такава шега: муха и банка се убиват с вестник. Колко по-лоши са социалните медии в това отношение?

Ние и като потребители знаем, че в социалните медии цари свобода. До някаква степен всеки може да даде там воля на стремежи, които иначе са потискани. Но ние добре знаем това и се съобразяваме с него. Социалните мрежи са едновременно заплаха - заради лекотата, с която може да се разпространява невярна информация, и възможност - защото достигаш до много потребители, и то веднага.

Допреди няколко години много се говореше за финтех компаниите и стартъпите като основна заплаха за традиционните банки. Има ли все още такива нагласи?

Няма как финтех компаниите да съборят банковия бизнес. Банки е имало още преди векове, и винаги ще има. Платежните услуги, които са в сърцевината на финтех компаниите, са само част от нашия бизнес. Освен тях, ние се занимаваме и с кредитиране - а това означава доверие, което не се печели лесно или бързо. Финтех компаниите

играят много положителна роля като носител на новото, на свежи идеи. Ние в банките понякога имаме навика да възприемаме проблемите като гаденост. Има нужда от някой, който постоянно да мисли как да им намери технологично решение. Така банките и финтех секторът стигат до един етап на естествена синергия. Даже има случаи, когато банките директно придобиват финтех компании.

Имотният пазар в България показва все повече признаци на балон: с цени, грастично надхвърлящи доходите, и с огромна разлика между тези цени и наемите. Крие ли това рискове за банковата система?

Не. Аз съм категорично на мнение, че имотен балон няма. Основните сделки се случват в големите градове, и най-вече София. Ако гледаме по-реално на нещата, ние от доста време сме част от един по-голям пазар, макар и в периферията. Много хора вече са навън, печелят пари, пращат ги обратно на близки и приятели. Отделно тук има много пари, които все още са в сивия сектор. С две думи, има предостатъчно ресурс за покупка на жилища. Знаете, че в България манталитетът винаги е бил такъв: когато имаш заделен някой лев, първата ти работа е да си купиш жилище. Това се повтаря от родителите на деца, поколения наред. Спомням си как, когато за пръв път успях да спестя някакви пари, баща ми ми каза: сега да не отидеш някъде на екскурзия, първо трябва да си купиш жилище.

И по отношение на цените на имотите, и по отношение на доходите ние сме като скачени съдове с останалите европейски страни. Няма как толкова години ние да сме страната с най-ниските доходи. В момента гледът за подготвени кадри е толкова голям, че доходите вървят с ударни темпове нагоре. Хората отиват да работят в Европа, тук остава глед за кадри. Единственото решение е доходите да вървят нагоре. Бизнесът може да си го позволи, това не е проблем. Така че отпък нататък доходите ще вървят нагоре. И затова не мисля, че има балон с имотите. Може би има леко надценяване в отделни райони на София. Но като цяло нещата са под контрол. Пазарът поема дори повишени лихвени проценти.

Кое ще е най-значимото предизвикателство в следващите години?

Темите за устойчиво развитие и опазване на околната среда. Този преход ще окаже огромно влияние върху бизнеса в следващите десетилетия. Той води със себе си проблеми, но също така и големи възможности. Организациите трябва да се адаптират. Предстоят интересни времена. И не лоши, напротив - добри. ■

BULGARIAN BUSINESS CAN AFFORD HIGHER SALARIES

Svetoslav Milanov, Chairman of the Management Board and Executive Director of Investbank

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Mr. Milanov, what was 2023 like for banks in Bulgaria? Investbank's first-half report showed a 66% growth in profit on an annual basis. What do you expect from the final year-end results?

To keep the growth. The trend did not change throughout the year, there were no worrying factors. In general, 2023 was a very good and successful year - both in terms of the financial result and of implemented initiatives for technological renewal. In fact, this is also the case with most of our colleagues: banks in Bulgaria offer more and more digital, innovative services. Which I think pleases all customers. Life just got better this year.

What is at the root of this profit growth, which also applies to the banking system as a whole? Is it just the higher interest rates? Could this trend continue in 2024?

It depends. Undoubtedly, the increase in interest rates contributed to the good financial results. But you know that the increase in interest rates in Bulgaria was far from what was expected - and what the ECB might have ex-

pected to see. There is still over-liquidity in the market and extreme competition. The big banks want to have a stable market share, they don't want to lose it. Smaller players like us can afford some rise in interest rates, but that is within 1 per cent as well, which is nothing.

So, the main contribution to the higher revenues is rather the volumes that are realized and the boom that we can still talk about in the banking market in Bulgaria.

The question of interest rates concerns everyone, of course. Bulgaria managed to maintain some of the lowest rates on mortgage loans in the EU for a long time. What development do you expect in 2024?

Unless something surprising happens - and we live in a world where anything can happen - and if today's fundamentals hold, next year will be the same. Maybe even better. As strange as it is in such a turbulent world, Bulgaria turns out to have a good perspective for doing business. I recently read an analysis predicting that the growth of our economy will be higher than the average for Europe. Real business will grow, the consumption will follow suit. So I'm expecting a strong year unless

some spectacular jolt happens. But I don't believe it will.

The ECB and central banks seem to be in a stalemate: they can't raise interest rates any further because they risk pushing the economy into a deeper recession, but they can't lower them either, so as not to fuel inflation again. Is this stalemate related to the decade of loose monetary policy, zero interest rates and quantitative easing?

The world is becoming more and more complex. Decisions in economics have long been made based on lots of information and careful equations - but perhaps those equations are no longer so precise because the world has become so complex. There are more and more different factors at play and an accurate assessment is more difficult. But this is not necessarily a bad thing - life becomes more interesting.

Inflation in 2021 and 2022 seemed understandable: supply crises, post-pandemic consumer euphoria, war in Ukraine, uncertainty and energy prices surge. However, more and more studies indicate that in 2023

we mostly see the so-called greedflation - inflation caused by greed. How can it be countered?

I do not quite agree with such a conclusion. You see what happens to the cost of production, and what the state of the supply chain is with so many local conflicts. It is enough for the Houthis to fire three missiles, for the ships to bypass the Suez Canal - and there you have inflation. You remember how one Saturday we woke up to the news of the Gaza crisis - another factor of uncertainty that brings with it pro-inflationary pressures. Much production is moving from destinations that were cheap and safe in the past, back to Europe, where costs are higher but predictability is also better. It's a price to pay.

You are a supporter of reasonable fiscal policy and balanced budgets. Recently, however, we see another trend in Bulgaria. Do you think that the eventual entry into the eurozone could completely free the hands of governments for irresponsible spending?

Yes. That's the temptation. Recently, for a short time, we have allowed ourselves as a country the luxury of tasting the forbidden fruit. This isn't necessarily a bad thing, as long as the people crunching the numbers realize it in time and don't go to extremes.

In this sense, entering the eurozone will be the next big temptation. Every man who holds power and resources in his hands is tempted. The point is to listen to the experts and let common sense prevail. When we get in there and further liquidity is released, that can be used to strengthen lending. It is up to the decision-makers - both at the political level and at the level of bankers - how well these risks are managed. We are unlikely to reach a second Greek scenario - there is not enough time for the problem to deepen all the way. If it starts to go deeper, it will be intercepted easily. But we should not be tempted as we are smaller in size and the unpleasant results will be seen immediately.

Global government debt is at record levels, at least in peacetime. The debt of the US, the issuer of the leading reserve currency, is practically out of control. Do you think this will erode confidence in fiat money at the expense of instruments like gold and cryptocurrencies?

This issue has been constantly on the table in recent years. However, we see that investors are somewhat hesitant to shift to such alternative assets. Therefore, I do not think that such a scenario will be reached where the main investment burden transfers to them. After all, there are plenty of opportunities to do business right now - and they're only going to increase. The world is not waiting for Armageddon, as there are suggestions. On the contrary, this shifting of layers that is hap-

pening now opens up new possibilities. And this effect is enhanced by emerging new technologies.

You have a lot of experience from other markets in our region. How does the Bulgarian banking system compare to its neighbours? Capital adequacy above 20% is not very common in Europe...

We like to excel - this is something like a national trait. Bulgarians are executive people. Which in this particular case is good. As for our neighbours, I had a closer look years ago - things have probably changed since then. What I see is that almost all markets in the region are booming. There are exceptions like North Macedonia, where things are at a standstill, mostly for political reasons, and people are wondering which way to go. But countries like Albania are developing at a tremendous pace. The same goes for Serbia. The Balkans, historically often a source of tension, are now a generator of both growth and ideas.

In December, Investbank turns 30. What are your most important projects in the run-up to the anniversary?

In recent years, the main emphasis for us is to move towards more and more digital services and products. The idea is to make people's lives easier. The bank goes to the smartphone. Almost anything that a person has to do in this fast-paced world - be it banking, administration or anything else - he wants to do it instantly without having to go anywhere and talk to clerks. Not to mention that when communicating with people, the information you can get is not always correct - it happens that the person on the other side did not understand, or did not know something. With digital services, there is no such risk. We understand this trend, which is why we strive to replicate any service or product that we offer in our physical offices in our digital channels as well. And give the customers a choice. We are far from the thought that a certain model should be imposed: to be only digital, for example... For us, offices in locations are very important, as well as live contact with customers and businesses. You can't just be present digitally...

That would be my next question: does the bank branch have a future in the coming decades?

There is a future, because at the local level - where the local communities are - you have to see each other and be present. People need to know that there is somewhere to go and someone to talk to if they need it. The option of an office without employees seems startling to me.

We are social animals after all...

Exactly. And each of us at a certain stage needs to talk to a person, to feel a living presence, to be convinced that people work here, not robots. So the 30th anniversary of Investbank will be a series of events at the local level, meetings with local businesses with the participation of the Board of Directors so that we can be close to the people and see what is happening in the regions. At the headquarters level, we continue with several digital projects - optimisation and robotisation, so that we can be as efficient as possible and process even faster the business that the branches give us.

The digitalisation of the banking sector has advanced a lot in the last few years. Last year we witnessed how in the US deposits worth tens of billions could be withdrawn in hours. What other fundamental changes are looming?

After all, we are talking about other models here. The regulations in the US are quite different. Whereas in Europe, even when we change the channel through which we offer certain services, they remain under the control of the same regulation as before. Digitalisation is a technological convenience for people but it does not create any additional risks in terms of circumvention of regulations. In fact, the control is becoming more and more strict, since, in addition to digitalisation, you must also ensure an optimal level of security for all these services. They must be as reliable as possible because otherwise, people would not trust them.

For years we have been talking about the cyber risks that the digitalisation of the financial sector brings with it, but for all this time there has not been a single significant case of similar problems with banking services in Bulgaria. While there were such problems with key government offices such as the revenue agency...

Yes. But the truth is there will always be isolated incidents, we should not be fooled. There are enough bad people with good technical skills who will always find a way to do some mischief. The battle is continuous. But we are by no means talking about any systemic risks that would put the industry under threat. On the contrary, we are talking about individual incidents that we deal with on a daily basis. And we are having success because the resources

"There are enough bad people with good technical skills who will always find a way to do some mischief. The battle is continuous. But we are by no means talking about any systemic risks that would put the industry under threat. On the contrary, these are individual incidents that we deal with on a daily basis. And we are having success because the resources we devote to this battle are far greater than the resources thrown at us"

we devote to this battle are far greater than the resources thrown at us. That's logical.

At the Banking Today conference last year, you said something very interesting: that the way information is distributed in the modern world makes financial systems much more vulnerable. Once upon a time, there was such a joke: to kill a fly and a bank, you need a newspaper. How much worse is social media in this regard?

We, as users, know that freedom reigns in social media. To some extent, everyone can give vent there to aspirations that are otherwise repressed. But we are well aware of this and comply with it. Social networks are both a threat - because of the ease with which false information can be spread, and an opportunity - because you reach many users almost instantly.

Until a few years ago, there was a lot of talk about fintech companies and startups as the main threat to traditional banks. Are there still such attitudes?

There is no way fintech companies will destroy the banking business. Banks existed centuries ago, and always will. Payment services, which

are at the heart of fintech companies, are only part of our business. In addition to them, we also deal with lending - and that means trust, which is not easily or quickly earned. Fintech companies play a very positive role as carriers of new, fresh ideas. We in banks sometimes have a habit of taking problems for granted. They need someone who is constantly thinking about how to find a technological solution to these problems. Thus, banks and the fintech sector reach a stage of natural synergy. There are even cases where banks directly acquire fintech companies.

The real estate market in Bulgaria shows more and more signs of a bubble: with prices drastically exceeding incomes, and with a huge gap between these prices and rents. Does this pose risks to the banking system?

No. I am firmly of the opinion that there is no real estate bubble. The main transactions take place in the big cities, and especially Sofia. If we look at things more realistically, we have been part of a larger market for quite some time, albeit on the periphery. Many people are already out there making money, sending it back to family and friends. Separately, there is a lot of money here that is still in the grey sector. In other words, there are ample resources for home buying. You know that in Bulgaria the mentality has always been like this: when you have some cash set aside, your first job is to buy a house. This is repeated from parents to children, for generations. I remember how, when I first managed to save some money, my father told me: now before you go on a holiday trip, you must first buy a home.

Both in terms of property prices and terms of income, we are on a par with other European countries. There is no way we have been the country with the lowest incomes for so many years. Currently, the hunger for trained staff is so great that incomes are skyrocketing. People go to work in Europe, there remains a hunger for personnel. The only solution is for salaries to go up. Businesses can afford it, that's not a problem. So the income will go up from here on. And that's why I don't think there's a real estate bubble. Perhaps there is a slight overpricing in certain areas of Sofia. But overall things are under control. The market is absorbing even higher interest rates.

What will be the most significant challenge in the coming years?

The topics of sustainable development and environmental protection. This transition will have a huge impact on business in the coming decades. It brings with it problems, but also great opportunities. Organizations must adapt. We have interesting times ahead of us. But not in a bad way - on the contrary. ■